

Nr 255

Av herr **Sundin** och herr **Kristiansson, Axel**, om *standardhöjning för låginkomstgrupperna.*

(Lika lydande med motion nr 310 i Andra kammaren)

En väsentligt höjd levnadsstandard har under senare tid kommit det svenska folket till del som resultat av näringslivets produktivitetsstegring. Men trots detta finns det till antalet betydande grupper, som måste leva under mycket knappa ekonomiska omständigheter.

Såsom framgår av den i riksrevisionsverkets inkomstberäkning intagna tabellen över inkomsttagarnas fördelning på inkomstklasser hade över 1 650 000 personer, dvs. drygt 38 procent av samtliga inkomsttagare, en årsinkomst 1963 som inte översteg 8 000 kronor. Samma situation avtecknades i en undersökning, som statistiska centralbyrån gjorde för några år sedan.

De slutsatser, som kan dras av siffrorna, är naturligtvis relativa. En mycket stor del av låginkomsterna faller på de lägre och de högsta åldersklasserna. Detta sammanhänger i viss mån med att det i dessa åldersgrupper är relativt vanligare att inkomst uppbäres endast under en del av året, exempelvis i samband med inträde resp. utträde ur förvärvslivet, värnplikts-tjänstgöring, utbildning osv. Men även mellanåldrarna visar höga tal i de direkta låginkomstgrupperna. Obestridligen tvingas stora grupper att leva under ekonomiska förhållanden, som med nuvarande välfärdssamhälles måttstock inte gärna kan betecknas som tillfredsställande. Till stor del gäller detta familjeförsörjare. Till en annan ekonomiskt missgynnad grupp hör ensamstående kvinnor, varav många med barn att försörja.

Det bör enligt vår mening vara en självklar uppgift för samhället att så långt möjligt medverka till att ekonomiskt eftersatta grupper beredes möjligheter till godtagbara levnadsförhållanden. En ekonomisk nivellerung kan givetvis inte vara målsättningen. Men lika självklart bör vara, att alltför stora skillnader i levnadsstandard måste undvikas.

Samhället har givetvis enligt de värderingar, som torde vara gemensamma för olika meningsriktningar inom vår demokrati, inte några större möjligheter att inverka på inkomsternas fördelning genom en direkt inkomspolitik. Med den frihet på arbetsmarknaden, som vi betraktar som självklar, är det arbetsmarknadsorganisationernas uppgift att träffa löneavtalen, oberoende av statsmakterna. Det inflytande som statsmakterna har på området

får sägas vara begränsat till att för den statliga lönesektorn eftersträva en minskning av de alltför stora löneskillnaderna. Att så verkligen sker är av betydelse för statens möjligheter att rekrytera personal i de delar av statsverksamheten, som tillhör utpräglade låginkomstområden. En strävan till större utjämning i den statliga lönebildningen har givetvis också en betydande psykologisk inverkan på utvecklingen inom den privata sektorn. Dess bättre synes på sistone ett ökat intresse ha framträtt inom arbetsmarknadsorganisationerna för låglönegruppernas situation.

Väsentligt större möjligheter att medverka till förbättringar för låginkomstgrupperna måste samhället bedömas ha i näringspolitiken. Målsättningen för en aktiv näringspolitik, omfattande främst skattepolitiken och den ekonomiska politiken, kreditförsörjningen och den direkta sysselsättningspolitiken, måste vara att främja ökad effektivitet och rationalitet inom hela näringslivet, så att olika delar av detsamma kan få så god ekonomisk bärkraft som möjligt. Den politik, som hittills förts, har enligt vår bedömning brustit i nämnda avseende. Beskattningens utformning med t. ex. omsättningskatt på investeringsvarorna, energiskatt och otillfredsställande avdragsmöjligheter i fråga om byggnader och maskiner ger inte tillräckligt utrymme för självfinansiering inom företagsamheten. Budgetpolitiken från den senaste tiden har fört bl. a. till kostnadsfördyrande räntehöjningar särskilt inom delar av näringslivet.

Till stor del har låginkomstsituationen givetvis sin förklaring i bristande sysselsättningsmöjligheter. Detta gäller främst kvinnorna men även andra grupper, som inte kan få full sysselsättning under hela året. De regionala skillnaderna i sysselsättningsmöjligheter är mycket stora, vilket givetvis också medför stora inkomstskillnader. Åtgärderna mot undersysselsättningen har hittills varit mer inriktade på rörlighetsstimulerande medel inom arbetsmarknadspolitiken för förflyttning av arbetskraften till expansivområden än på lokaliseringspolitiska insatser för stimulerande av företagsamhet och sysselsättning i de områden, där man har bristen på arbetstillfällen. Denna avvägning med koncentration på storstadsområdena torde främst genom den därav föranledda övereffterfrågan inom byggnadsverksamheten ha bidragit till ökade regionala inkomstskillnader. En aktiv lokaliseringspolitik, som det nu efter riksdagens beslut 1964 dock bör finnas möjligheter till, bör kunna verka effektivt utjämnande mellan regionerna och även ge en lösning av problemet med den s. k. dolda arbetslösheten, mot vilket den geografiska omflyttningspolitiken givetvis är i stort sett ineffektiv.

En förhållandevis större del av låginkomsttagarna tillhör företagargrupperna. Det får hållas för sannolikt, att detta delvis är en konsekvens av att den näringspolitik, som förts, i väsentliga avseenden drabbar de mindre företagen hårdare än de större. Det gäller t. ex. i stort sett konsekvenserna

av räntepolitiken. I fråga om kreditförsörjningen har de mindre företagen under senare år tillförts förbättrade möjligheter. Inom vissa delar av näringslivet har de emellertid allttjämt stora svårigheter att klara kreditbehovet. Bestämmelserna om återlån från AP-fonden är f. ö. så utformade, att hela den stora gruppen av mindre företagare är direkt diskriminerad. Det samma gäller t. ex. investeringsfonderna, som de mindre företagarna i stort sett inte har möjligheter att begagna sig av. Jordbruksbefolkningen kan till stor del betecknas som en låginkomstgrupp. För dess inkomstsituation har jordbrukspolitiken varit i hög grad avgörande.

Den enskildes levnadsstandard är — förutom av den inkomst han förvärvar — beroende av samhällets politik främst i fråga om beskattningen och de sociala åtgärderna. Vår bedömning är, att de lägre inkomstgrupperna under senare år fått bära en alltför hård skattebörd. Den skattereform, som nu föreslagits riksdagen, innebär vissa väsentliga lättnader för de lägre inkomsttagarna. Kommunalskatterna har emellertid under den senaste tiden skärpts till ett tryck, som måste betecknas som mycket hårt, särskilt för de lägre inkomsttagarna. En angelägen lättnad för låginkomstgrupperna i detta avseende torde kunna vinnas endast genom en rimligare kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna.

Socialpolitiken är avsedd att ge ett ekonomiskt skydd åt dem i samhället som har knappa ekonomiska förhållanden. Barnbidragen och folkpensionerna är naturligtvis av särskild betydelse för låginkomstgrupperna. Väsentliga förbättringar har genomförts på dessa områden, och ytterligare reformförslag har förelagts årets riksdag. Angelägenheten av förbättring av åldringarnas bostadsförhållanden har under den senaste tiden fått ökad uppmärksamhet från samhällets sida. Därmed har man dock inte nått något slutmål. I fråga om såväl barnfamiljer som åldringar behövs det ett förbättrat stöd för dem, som har särskilt små ekonomiska förhållanden.

Men det finns också delar av samhällets politik, där det sociala motivet blivit eftersatt. Bestämmelserna om bostadsstödet är så utformade, att många låginkomsttagare ställs utanför, då de inte haft möjligheter att förvärva bostäder, som uppfyller de bostadspolitiska kraven. Detta gäller i fråga om såväl de inkomstprövade familjebostadsbidragen som de generella bostadssubventionerna. En stor brist i det socialpolitiska systemet måste det sägas vara, att samhället inte på effektivt sätt kunnat främja lägre inkomsttagares förvärv av egna hem. Invalida och andra grupper av handikappade är — trots reformer under senare tid — allttjämt eftersatta. Över huvud taget torde det vara anledning att konstatera, att socialpolitiken inte har den smidiga utformning, som möjliggör att särskild hänsyn tas till de grupper, som främst är i behov av stöd.

ATP-pensioneringen bör visserligen inte i första hand betraktas som en del av socialpolitiken utan snarare som ett led i samhällets service. Men

även från denna utgångspunkt är det orimligt med en sådan utformning av ATP-systemet, att låginkomstgrupperna blir direkt missgynnade. Sådana konsekvenser följer emellertid genom de s. k. 15- och 30-årsreglerna och genom den ställning, som de korttidsanställda har i pensionssystemet.

Naturligtvis bör samhällets politik inte ha en sådan utformning, att den bidrar till ökade klyftor i levnadsstandard enskilda och grupper emellan. Till sådana konsekvenser leder emellertid synbarligen vissa delar av näringspolitiken och socialpolitiken, liksom den socialpolitiken närstående ATP-politiken. Det bör för vårt välfärdssamhälle vara en självklar målsättning att så långt möjligt hjälpa låginkomstgrupperna fram till ekonomiskt drägligare förhållanden. I första hand bör detta givetvis ske genom hjälp till ökad självförsörjningsförmåga, dvs. genom aktiv näringspolitik. På beskattningsområdet är nu vissa lättnader för låginkomstgrupperna i sikte. Den riktiga avvägningen för deras vidkommande torde dock inte därmed vara till alla delar uppnådd. Därutöver måste samhället ge socialpolitiken en så smidig utformning, att särskild hänsyn kan tas till de verkliga låginkomstgrupperna.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam och allsidig utredning om låginkomstgruppernas situation i samhället samt om möjligheterna att genom näringspolitiska, skattepolitiska och socialpolitiska åtgärder bereda låginkomsttagare, som nu lever under otillfredsställande ekonomiska förhållanden, möjligheter till en önskvärd standardhöjning.

Stockholm den 26 januari 1965

Sven E. Sundin

Axel Kristiansson